

Az online szülői tanácsadás néhány területének kialakítása és bevezetése a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálatban

Dombóvári Ildikó Szilvia

dombovari.ildiko.szilva.14@fpsz.net

Szűcs Mária

szucs.maria.20@fpsz.net

Molnárné Bogáth Réka

molnarne.bogath.reka.22@fpsz.net

Mosányi Emőke

mosanyi.emoke.kp@fpsz.net

Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat

Összefoglaló

A logopédiai alapellátás tanácsadó szegmensének megújítását célozza az a szakmai innováció, mely az online szülői tanácsadás módszerének kialakítását és gyakorlati bevezetését jelenti. A gyakorlatban jelentkező igény életre hívta a logopédiai tanácsadás módszerében is a tudatosságot. Elsőként a nyelvi késés terápiáját támogató tanácsadó anyag fejlesztése történt meg, mely az alkotóműhely – Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat – honlapján már elérhető. Ezt követi majd az artikulációs torzítások korrigálását segítő rész, s terveink közt szerepel a fonológiai tudatosság fejlesztését támogató tanácsadó blokk elkészítése is.

Kulcsszavak: online, tanácsadás, nyelvi késés, artikulációs torzítás, támogatás

A logopédiai alapellátásban rendeleti úton szabályozott, átfogó beszéd-nyelvi szűrések rendszerének megjelenése számos változást indukált a praktizáló szakemberek munkájában. Gyakorlatilag az első pillanattól nyilvánvaló volt, hogy a korosztályi szűrések, valamint az arra épülő logopédiai vizsgálatok/megfigyelések az atipikus beszéd-nyelvi fejlettség igen széles spektrumát fogják mutatni. Ezek természetesen nem igényelnek a szakemberek részéről azonos módú és intenzitású beavatkozást.

A preventív szemlélet előtérbe helyezésével azonban nem mondhatunk le az enyhébb beszéd- és nyelvi deficitek korrekciójáról sem. Ezért az első szűrési és vizsgálati eredmények elemzését követően többféle ellátási mód fogalmazódott meg bennünk, s egyúttal körvonalazódott a logopédiai tanácsadás megújításának modellje.

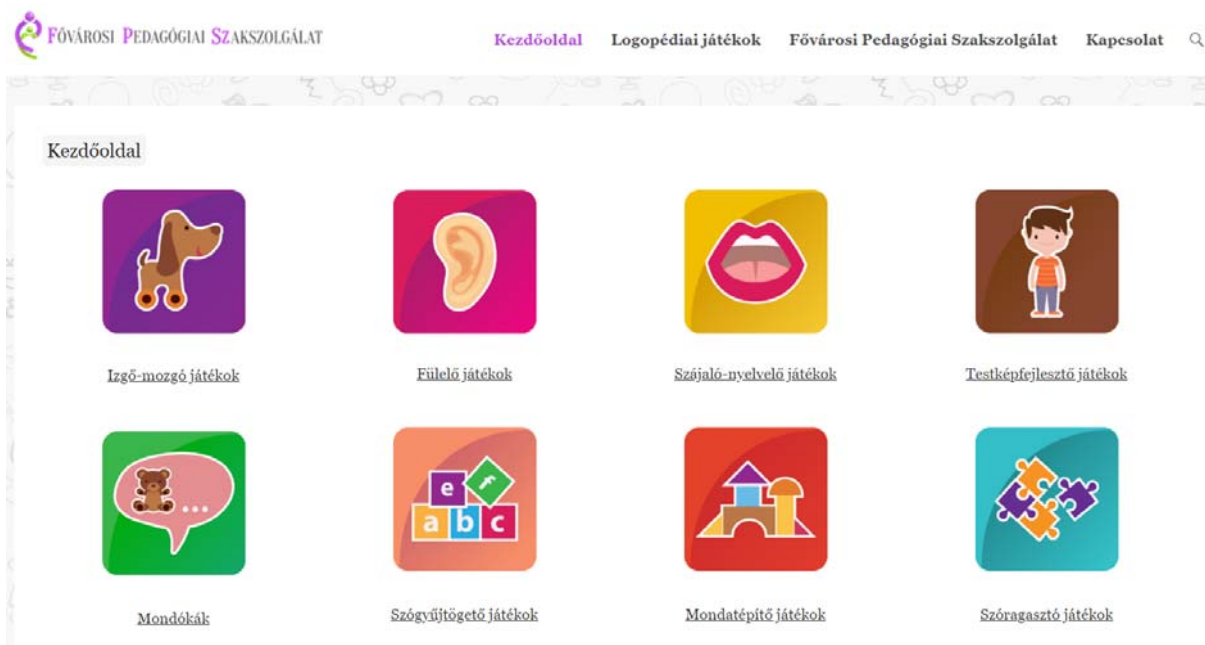
Így már 2017 júniusában, a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság konferenciáján elhangzott előadásban felvetődött a logopédiai tanácsadásban a paradigmaváltás szükségessége, mely az országos konferencia résztvevőiben pozitív visszhangot váltott ki. A tanácsadó program főbb célkitűzései közt – a fentiekén túl – a szülők kompetenciájának megerősítése gyermekük nyelvi fejlesztésében, valamint az újfajta infokommunikációs társadalmi rituálék pozitív felhasználása szerepelt. Elsőként a nyelvi késés terápiáját támogató anyag elkészítésére vállalkoztunk a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat műhelyében.

A beszédfejlesztő gyakorlatok elérhetősége <http://fejleszto.fpsz.hu/>

A fejlesztés során ügyeltünk arra, hogy illeszkedjen a nyelvi késés logopédus szakembereknek szánt kezelési tervéhez, ugyanakkor annak terápiás ívét önállóan is lefedje. Emellett fontos szempont volt, hogy többfajta infokommunikációs eszközön is elérhető legyen, és a szülőkhöz kiajánlás is az e-térben történjen. A gyakorlatok rövid, tömör, a hétköznapi életbe könnyedén beilleszthető együttléteket mutatnak be, melyek mögött a tudatos nyelvi fejlesztés igénye húzódik meg, egységes szerkezetben. A játékos gyakorlatokat úgy állítottuk össze, hogy eszközigényként csak olyan tárgy jelenjen meg, ami nagy valószínűséggel minden – gyermeket nevelő – háztartásban előfordul.

A program nyolc egységből áll, melyek egy-egy fejlesztési területet ölelnek fel. Web-es megjelenítésüknél a szakkifejezések helyett közérthető, gyermekközeli blokkok szerepelnek.

A nyelvi késést fejlesztő online tanácsadó program elemei

Az egyes blokkok mellett magyarázó szövegek segítik a szülőt a játéktípusok nyelvi fejlődésben betöltött szerepét illetően. Az egységek eltérő számú, egymásra épülő játékokat ölelnek fel. Az Izgő-mozgó, Fülelő, Szájáló-nyelvelő játékok, valamint a Mondókák esetében videóformátumú gyakorlatokkal találkozik az érdeklődő, míg a Testkép-fejlesztő, Szógyűjtögető, Szóragasztó és

Mondatépítő játékok plakátformátumban készültek el. Mindkét típus esetében egységes szerkezetű a bemutatás. A megszólítást tömör, közérthető és precíz játékmenet-ismertetés követi, majd tanácsokkal látjuk el a gyakorlat végzőit. Itt fontos mozzanatokra hívjuk fel a figyelmet, vagy variációs lehetőséget kínálunk a játékban.

Az online tanácsadó anyag használatának indikációja akkor merül fel, ha a releváns nyelvi szűrés (KOFA-3) csupán egy terület érintettségét mutatja, s a tipikus fejlődésmentől való eltérés minimális. Emellett figyelni kell arra is, hogy az anamnézis ne tartalmazzon markáns jelzőtünetet a problémára nézve. A tanácsadásban történő ellátási mód alkalmazása esetén is szükséges a gyermek állapotának folyamatos nyomonkövetése. Az online tanácsadó gyakorlatsor a hagyományos, logopédus által végzett terápiák esetén is jó szolgálatot tehet, mintát nyújt a nyelvi fejlesztés hétköznapi helyzetekbe való beillesztéséhez.

A torzításos beszédhangejtés korrigálását támogató tanácsadó anyag elkészítésében az a tapasztalás vezérelt bennünket, hogy az ötévesek átfogó korosztályi szűrése nagy esetszámot jelez e problémára nézve. Az FPSZ 2018-as őszi szűrési eredményei 1756 gyermek esetén rögzítenek artikulációs torzítást, ahol ehhez sem hangcsere, sem nyelvi eltérés, sem olvasás- és íráskészültségbeli elmaradás nem társul. A logopédiai kórképek súlyosság szerinti besorolásának szemlélete azt kívánja meg a szakemberektől – amennyiben kapacitásuk nem teszi lehetővé a felvételt –, hogy e klinikai képet mutató gyermeket előjegyzésbe vegyék. Sok esetben ez az állapot állandósul, vagyis tartósan előjegyzett státuszban maradnak. Noha e beszédzavar valóban nem tekinthető súlyosnak, azt mégsem állíthatjuk, hogy a későbbi életminőségre (személyiségfejlődés, pályaválasztás) nem lesz hatással. E megfontolás és a preventív szemlélet figyelembevételével tehát hozzáálltunk az online tanácsadó anyag újabb fejezetének elkészítéséhez.

Elképzelésünk arra irányított minket, hogy az artikulációt javító terápia sarkalatos mozzanatait (hangdifferenciálás, hangfejlesztés) logopédusi kompetenciában tartva, a hosszas begyakorlást igénylő, napi ismétlést megkívánó gyakorlatok (előkészítő ajak- és nyelvgyakorlatok, rögzítés, automatizálás) végzéséhez a szülő kompetenciáját támogassuk. A terápia hangzó voltát figyelembe véve, itt csak videóformátumú gyakorlatok elkészítését láttuk célravezetőnek. Kiválasztva a leggyakrabban érintett hangokat (sz, z, c, s, zs, cs, r) az artikulációs terápia ívére felfűzve fejlesztettünk játékokat, melyek szintén egységes szerkezetben (megszólítás, gyakorlat bemutatása, tanács) kínálnak gyakorlási mintát.

Artikulációs torzítások terápiájához kapcsolódó előkészítő gyakorlatok

Így a rögzítéshez a fent említett hangok mindegyikénél, három fonetikai helyzetben mutatunk játékokat, melyek először csak „tükrös gyakorlatként” kerülnek interpretálásra, majd „tükör-cselekvés”-típusú, illetve tükör nélküli, mozgással összekapcsolt gyakorlatokat állítottunk össze. A videóformátumban közzétett játékokat ezúttal is fantázianevekkel láttuk el, utalva a gyakorlat során használt tárgyra, eszközökre (pl.: rögzítő gyakorlat labdával, rögzítő gyakorlat legóval).

Rögzítő gyakorlat tükörrel, cselekedtetéssel

Az automatizálást támogató gyakorlattípusok valamennyi hangnál szintén három fonetikai helyzetben jelennek meg a következő fokozatban: automatizálás képolvasással, automatizálás memória-játékkal, automatizálás társasjátékkal, automatizálás analóg mondatokkal, automatizálás mondat-hizlaló játékkal.

Automatizáló gyakorlat képolvasással

Összességében az artikulációs torzítások javítását célzó terápia támogatására az online tanácsadó anyag több mint 200 filmet foglal magába. A szülőknek ajánlás ezúttal is e-térben zajlik majd. A terápia tanácsadásban való ellátási módja – hasonlóan a nyelvi késéshez – itt is igényli a logopédusi figyelmet, melynek gyakoriságát, hosszát a kezelő logopédus egyénileg határozza meg. E blokk elkészítése folyamatban van, az FPSZ honlapján történő közzététele hamarosan várható.

Automatizáló gyakorlat társasjátékkal

Végezetül pedig – szintén az ötéves korban végzett beszéd-nyelvi szűrés tapasztalatait értékelve – a hangtani tudatosság fejlesztéséhez kívánunk készíteni egy újabb blokkot. Napjaink kultúrájának vizuális túlsúlya nem kedvez annak, hogy e képesség spontán módon fejlődjön. A családok életéből gyakran hiányoznak a beszélgetések, nyelvi játékok. A szülők, nagyszülők gyermekük iránti figyelmüket és törődésüket többnyire tárgyiasult játékok megvásárlásával fejezik ki – természetesen a lehető legjobb szándékkal –, s nincsenek tisztában azzal, hogy mekkora teremtő erővel bír a szóban elmondott mese, a beszélgetés, nagyobb korban a nyelv mint játék használata.

Szakirodalmi forrásokból és pedagógiai tapasztalatból tudjuk, hogy a hangtani tudatosság megléte nélkül nem képzelhető el sikeres olvasás- és írástanulás, ami a teljes iskolai pályafutást, információszerezést és társadalmi beilleszkedést is meghatározza. Amennyiben komplex nyelvi szűrésünk csupán e terület kialakulatlanságát mutatja, s nem társul hozzá további nyelvi deficit, úgy szintén elégséges lehet a tanácsadásban való ellátási forma. E blokk elkészítése még szerkesztési fázisban van, az FPSZ közeljövőt érintő innovációs tervei közt szerepel.

Reményeink szerint az infokommunikációs társadalmi rituálék pozitív felhasználásával sikerül egy olyan szakmai innovációt létrehozunk, mely a logopédusok praxisbeli munkáját megkönnyítve egyre több kliens életminőség-javulásához járul hozzá. A logopédusi kompetencia és az otthoni tréning működőképes gyakorlata nem titkolt célja fejlesztésünknek. Az online tanácsadó anyag szerkezete lehetővé teszi a folyamatos bővítést, aktualizálást. Az innovációs eszköz a logopédus munkáját előkészíti, kiegészíti, de semmiképpen nem helyettesíti.

Gyakorló szakemberek számára szupervízió lehetősége igénybe vehető e cikk szerzőin keresztül.

Köszönettel tartozunk Balogh Marianna Andrea konduktornak és Gulyásné Mári Mónika, valamint Nagy Dóra logopédusoknak a filmekben való szakszerű közreműködésükért, de különösen a gyermekszereplőknek és szüleiknek.

Irodalom

15/2013-as EMMI rendelet a Pedagógiai Szakszolgálati Intézmények működéséről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm>

Kas Bence – Lőrík József – Molnárné Bogáth Réka – Szabóné Vékony Andrea – Szatmáriné Mályi Nóra (2012): SZÓL-E? Szűrőeljárás az óvodáskori logopédiai ellátáshoz. Logotech, Székesfehérvár.

Pléh Csaba – Lukács Ágnes (2014): Pszicholingvisztika 1–2. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Hirschberg Jenő – Hacki Tamás – Mészáros Krisztina (szerk., 2013): Foniátria és társtudományok 1–2. Eötvös Kiadó, Budapest.

Thoroczkay Miklósné (2016): Beszédhangzók fejlesztése. Logopédiai Kiadó, Budapest.